

Spółeczeństwo internautów a kultura globalna

pod redakcją naukową
Marii Kalczyńskiej
i Anny Rajchel

Opole 2014

Studia i Monografie

z. 395

**Społeczeństwo internautów
a kultura globalna**

Młody użytkownik w sieci

pod redakcją naukową
**Marii Kalczyńskiej
i Anny Rajchel**

POLITECHNIKA OPOLSKA

ISSN 1429-6063

Opole 2014

ISBN 978-83-64056-81-9

POLITECHNIKA OPOLSKA

KOMITET REDAKCYJNY

Małgorzata ADAMSKA, Tadeusz ŁAGODA – przewodniczący,
Mariusz MIGAŁA, Iwona MULICKA,
Piotr NIESŁONY, Zbigniew PERKOWSKI,
Jan SADECKI, Iwona WYSZYŃSKA

Recenzent:

ks. dr hab. Konrad GLOMBIK, prof. Uniwersytetu Opolskiego

Fotografia na okładce – Milena J. KALCZYŃSKA

Komitet Redakcyjny Wydawnictw Politechniki Opolskiej
ul. Prószkowska 76

Skład: Oficyna Wydawnicza Politechniki Opolskiej
Nakład 120 egz. Ark. wyd. 12,5 Ark. druk. 12,0
Druk i oprawa: Sekcja Poligrafii Politechniki Opolskiej

Spis treści

<i>Wstęp</i>	5
------------------------	---

Część I

Młody użytkownik w sieci. Prawa, ochrona i zarządzanie

Danuta JAZŁOWIECKA, Filip TERESZKIEWICZ <i>Ochrona młodych użytkowników sieci w prawie Unii Europejskiej – wybrane aspekty</i> . . .	11
Monika SZYMURA <i>Świadczenie usług drogą elektroniczną – co powinien wiedzieć młody użytkownik sieci</i>	23
Joanna KOZIELSKA <i>Blogosfera w kontekście poakcesyjnych sieci migracyjnego wsparcia młodych użytkowników</i>	37
Marcin ŁUSZCZYK <i>Wpływ uwarunkowań makroekonomicznych na pokolenie cyfrowych tubylców</i>	53

Część II

Młody użytkownik w sieci. Edukacja, komunikacja i współpraca

Anna RAJCHEL <i>Internet–wróg czy przyjaciel ucznia w nowoczesnej szkole (na podstawie badań własnych)</i>	65
Katarzyna LECHOWICZ <i>Europejska przestrzeń komunikacji elektronicznej młodych użytkowników</i>	75
Elżbieta CZERWIŃSKA, Anna JAŃDZIAK <i>Biblioteka a młody użytkownik w sieci – platformy współpracy</i>	85
Natalia LECHOWICZ, Dawid PIKUŁA <i>Pokolenie Z – czyli jak internet kształtuje nowe pokolenie. Implikacje dla systemu edukacji i metod wychowawczych</i>	91
Małgorzata NOWASTOWSKA <i>Agresja cyfrowa wśród młodzieży w procesie komunikowania zapośredniczonego</i>	103

Część III
Młody użytkownik w sieci.
Zachowania, zagrożenia i przestrogi

Emilia KAŁUZIŃSKA <i>Media a zachowania językowe dzieci: dialogiczność.</i>	119
Martyna DZIUBAŁTOWSKA <i>Czy Internet zabija język?</i> <i>O sposobie wypowiadania się młodych użytkowników sieci.</i>	127
Milena J. KALCZYŃSKA <i>12 charakterystyk zachowań użytkowników w mediach społecznościowych na podstawie badań dr. Davida Gilesa z Uniwersytetu Winchester z Wielkiej Brytanii.</i>	139
Angelika BAGIŃSKA <i>Natłok informacji w Internecie – problem wiarygodności w informacyjnym szumie.</i>	149
Lidia URBAŃCZYK <i>Życie w sieci jako element dyskursu fanizmu (odbiorcy popkultury)</i>	161
Agnieszka SKOWROŃSKA-PUĆKA <i>Nastoletnie macierzyństwo – charakterystyka fenomenu na podstawie analizy cyberprzestrzeni.</i>	175

EUROPEJSKA PRZESTRZEŃ KOMUNIKACJI ELEKTRONICZNEJ MŁODYCH UŻYTKOWNIKÓW

Wstęp

Nowoczesne technologie informacyjne i komunikacyjne (*Information and Communication Technology – ICT*), a w szczególności sieć Internet wywierają współcześnie bardzo silny wpływ na niemal każdą sferę życia społeczno-gospodarczego. Obserwując zachodzące zjawiska, można uznać za słuszną tezę, że zmiany sposobu funkcjonowania społeczeństw mają wręcz charakter rewolucyjny, a nie tylko ewolucyjny. Kształtowane są one z jednej strony przez popyt ze strony gospodarki, która zgłasza zapotrzebowanie na pracowników posiadających umiejętności korzystania z nowoczesnych technologii, z drugiej zaś przez działania marketingowe kreujące wśród konsumentów nowe potrzeby, w tym chęć zakupu i korzystania z dóbr wysokiej techniki. Nowoczesne technologie są obecnie źródłem rozrywki, ułatwiają komunikację, pośredniczą w dokonywaniu zakupów i operacji finansowych, ułatwiają proces kształcenia oraz dają możliwość podjęcia tzw. telepracy. „Wykorzystanie ICT prowadzi do rozwoju społeczeństwa informacyjnego, odpowiednio przygotowanego i aktywnie wykorzystującego nowoczesne technologie informatyczne i komunikacyjne do gromadzenia, przetwarzania i przesyłania informacji”¹. Uniwersalność Internetu powoduje wzrost zainteresowania wykorzystaniem jego zasobów przez różne osoby – niezależnie od ich poziomu wykształcenia, statusu zawodowego i wieku.

Internet szczególnie mocno oddziałuje na ludzi młodych. Dodatkowo, analiza występujących zjawisk pozwala zauważyć tendencje obniżania się wieku aktywnego użytkownika Internetu, zwiększenia ilości urządzeń przemysłowych i domowego użytku połączonych z siecią, wzrost możliwości obliczeniowych oraz funkcjonalności komputerów². Niestety wraz z rozwojem ICT i Internetu pojawiają się nowe

¹ M. Łuszczuk, *Stan i perspektywy rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego” „Ekonomiczne Problemy Usług” 2011, nr 67 (650), s. 483.

² Tendencje takie, znane powszechnie jako prawo Moore’a, przewidywał już w połowie lat 60. XX w. Gordon E. Moore. Na podstawie prowadzonych badań prognozował on, że ilość zastosowanych w jednym układzie scalonym komponentów będzie stale rosła, natomiast koszt jego wytworzenia

lub nasilają słabo dotąd zidentyfikowane zagrożenia, co do których specjaliści z różnych dziedzin poszukują dopiero skutecznych rozwiązań. Założeniem przedmiotowego opracowania jest analiza skali i charakteru pojawiających się zagrożeń dla młodego użytkownika Internetu, omówienie inicjatyw Unii Europejskiej przeciwdziałających negatywnym zjawiskom w tym zakresie oraz próba odpowiedzi na pytanie, czy proponowane rozwiązania są wystarczająco skuteczne.

1.1. Świat wirtualny przestrzenią aktywności osób młodych

Cyberprzestrzeń jest dynamicznie rozwijającym się, sztucznie wytworzonym środowiskiem. Nowe technologie wywierają jednak wpływ na wiele dziedzin ludzkiej aktywności i decydują o kierunkach zachodzących zmian (rysunek 1). Dzięki ICT pojawiają się innowacyjne rozwiązania wypierające tradycyjne struktury. Rozwój nowoczesnych technologii i silna integracja człowieka z nimi przynosi niewątpliwe korzyści społeczne, gospodarcze i środowiskowe³.

Rys. 1. Przemiany w zakresie najnowszych technologii

Źródło: opracowanie własne.

Populacją, która obecnie najczęściej korzysta z Internetu, są osoby młode, mające niemal nieograniczony dostęp do zasobów sieci, często za pomocą urządzeń typu *handheld*. Równocześnie można zauważyć bardzo intensywną wirtualizację (technizację) życia, która najbardziej dynamicznie postępuje u młodego pokolenia. Wątpliwości wzbudza jednak przygotowanie młodego użytkownika Internetu do

będzie coraz niższy. Por. G. E. Moore, *Cramming more components onto integrated circuits*, "Electronics" 1965, nr 8, s. 114–117.

³ A. Jaworska, *Informacja w cyberprzestrzeni i jej bezpieczeństwo w kontekście zagrożenia cyberterroryzmem*, [w:] *Wyzwania gospodarcze, polityczne i społeczne w globalnej gospodarce*, pod red. M. Legiędź-Gałuszka, Włocławek 2012, s. 103–104.

funkcjonowania w wirtualnym świecie i zasady postępowania w wirtualnej przestrzeni tzw. n-etykieta⁴.

Wirtualny świat umożliwia użytkownikom nieograniczony dostęp do interesujących ich zagadnień, umożliwia w szerszym stopniu rozwijać aktywność badawczą i poznawczą⁵. Jest dostępny w szerokiej palecie najrozmaitszych, wielofunkcyjnych urządzeń, a sposób jego wykorzystania jest coraz bardziej zaawansowany. Wśród osób w wieku 9–16 lat jest to najczęściej nauka szkolna (81%), granie w gry komputerowe (74%), oglądanie filmów (83%) oraz kontaktowanie się za pomocą komunikatorów (61%), dzięki którym nawiązują nowe znajomości⁶.

Internet płynnie wkomponował się już w codzienność, a nawet można powiedzieć, że stał się jej częścią. Poziom zaangażowania młodych użytkowników w wirtualną rzeczywistość jest obecnie znaczący⁷. W 2005 roku 70% europejskich dzieci w wieku 6–17 lat korzystało z sieci, w 2008 roku odsetek ten wzrósł do 75%, a najbardziej wyraźny wzrost liczby użytkowników nastąpił w grupie z przedziału wiekowego 6–10 lat⁸. Współcześnie niemal każdy użytkownik pokolenia Y prowadzi równolegle jedno życie w świecie rzeczywistym, drugie w świecie cyfrowym, w którym może być *always-on*⁹. Aż 93% z tych osób korzysta z sieci raz w tygodniu, a 60% loguje się codziennie. Z czego 33% dzieci w przedziale wiekowym 9–10 lat korzysta z Internetu codziennie, natomiast w przedziale 15–16 lat wskaźnik ten wynosi 80%¹⁰.

Nieumiejętne, niewłaściwe lub niezgodne z prawem wykorzystanie ICT może być jednak źródłem wicked problems, w szczególności dla młodego użytkownika sieci Internet¹¹. Coraz większa popularność Internetu wśród młodzieży i coraz większa ich

⁴ J. Pyżalski, *Agresja elektroniczna wśród dzieci i młodzieży*, Sopot 2011, s. 24.

⁵ M. Kozielska, *Walory komputerowego wspomaganie procesu kształcenia*, [w:] *Media a edukacja*, pod red. W. Strykowski, Poznań 2000, s. 265.

⁶ S. Livingstone, L. Haddon, A. Görzig i in. (2010). *Zagrożenia i bezpieczeństwo w Internecie z perspektywy dzieci w Europie. Wstępne wyniki z badań EU Kids Online II nad używaniem Internetu przez dzieci w wieku 9–16 lat (streszczenie)*, s. 5. Por.: http://www.swps.pl/images/stories/dokumenty/raport_eukidsonline_all%20countries.pdf [01.09. 2013].

⁷ J. Bednarek, *Pedagogiczny wymiar cyberprzestępstw dzieci i młodzieży*, [w:] *Patologie w cyberświecie*, pod red. S. Bębas, J. Plisa, J. Bednarka, Radom 2012, s. 29–30.

⁸ S. Livingstone, L. Haddon, *Podsumowanie programu EU Kids Online: Raport końcowy*, London School of Economics and Political Science, London 2009, s. 4. Por.: [http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20I%20\(2006-9\)/EU%20Kids%20Online%20I%20Reports/pl_summary.pdf](http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20I%20(2006-9)/EU%20Kids%20Online%20I%20Reports/pl_summary.pdf) [01.09.2013].

⁹ A. Suchorzewska, *Ochrona prawna systemów informatycznych wobec zagrożenia cyberterroryzmem*, Warszawa 2010, s. 359.

¹⁰ L. Kirwil (2011). *Polskie dzieci w Internecie. Zagrożenia i bezpieczeństwo – część 2. Częściowy raport z badań EU Kids Online II przeprowadzonych wśród dzieci w wieku 9–16 lat i ich rodziców*, s. 9. Por.: <http://eprints.lse.ac.uk/46445/1/PolandReportPolish.pdf> [01.09. 2013].

¹¹ M. Łuszczuk, *Przemiany cywilizacyjne – szansa czy zagrożenie dla współczesnego społeczeństwa?* W: *Kapitał ludzki i społeczny w rozwoju regionalnym*, pod red. Ł. Dymka, K. Bedrunki, Opole 2012, t. 1, s. 214.

aktywność w sieci sprawia, że ich działania mogą również zagrażać innym¹². Młode pokolenie rozwija nowe relacje w warunkach wirtualnych, które postrzegają jako „właściwe formy komunikacji”, a w rzeczywistości często skazujące ich na brak relacji osobistych i samotność¹³. Małoletni niedojrzali użytkownicy, którzy najczęściej nie posiadają wykształconej autocenzury, podejmują różne działania, które oddziałują na sferę prywatną i pozostawiają po sobie w wirtualnej przestrzeni ślad, który w kontekście ponadgranicznej natury Internetu, stwarza istotne zagrożenie. Około 38% dzieci w przedziale wiekowym 9–16 lat rozpowszechnia zdjęcia, 29% używa kamer internetowych, 10% prowadzi blogi¹⁴. Własny profil posiada aż 57% dzieci w wieku 9–16 lat, w tym 24% w wieku 9–10 lat, 48% w wieku 11–12 lat, 72% w wieku 13–14 lat oraz 81% w wieku 15–16 lat¹⁵. Narażenie na zagrożenia wzrasta wraz z aktywnością w sieci, oraz wiekiem użytkowników. Na jedno lub więcej zagrożeń w sieci napotkało 13% osób w wieku 9–10 lat, 49% osób w wieku 13–14 lat oraz 61% osób w wieku 15–16 lat¹⁶. Na niebezpieczeństwa w świecie cyfrowym narażone są w większym stopniu osoby z państw Europy Północnej, gdzie stopień korzystania z Internetu jest najwyższy w Europie, co podyktowane jest czynnikami psychologicznymi, demograficznymi i makrospołecznymi (tabela 1)¹⁷.

Tabela 1.

Klasyfikacja krajów według korzystania z Internetu przez dzieci i ryzyka w Internecie

Korzystanie z Internetu przez dzieci			
Ryzyko on-line	Niskie (<65%)	Średnie (<65%-85%)	Wysokie (>85%)
Niskie	Cypr Włochy	Francja Niemcy	-
Średnie	Grecja	Austria Belgia Irlandia Hiszpania Portugalia	Dania Szwecja
Wysokie	-	Bułgaria Czechy	Estonia Islandia Holandia Norwegia Polska Słowenia Wielka Brytania

Źródło: S. Livingstone, L. Haddon, *Podsumowanie...* op. cit., s. 6.

¹² A. Słysz, B. Arcimowicz, *Przyjaciele w internecie*, Gdańsk 2009, s. 19.

¹³ S. Ewertowski, *Uniwersalizm wobec globalizacji i jej racjonalnych skutków*, [w:] *Rozwój regionalny w warunkach globalizacji*, pod red. K. Gomółki, Warszawa 2005, s. 12.

¹⁴ S. Livingstone, L. Haddon, A. Görzig, i in., *Zagrożenia ...* op. cit., s. 5.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ P. Majchrzak, *Wybrane aspekty patologicznego użytkowania Internetu*, [w:] *Współczesne zagrożenia rozwojowe dzieci i młodzieży*, pod red. A. Chudzik, Łódź 2008, s. 96.

Aktywność w życiu społecznym jest związana z dostępem do nowoczesnych rozwiązań technologicznych, których użytkowanie jest obecnie pewnego rodzaju wartością, decydującą o jakości życia¹⁸. Ponadto charakter i biegłość korzystania z zasobów sieci wpływa na ocenę młodego użytkownika w grupie. O rzeczywistej umiejętności korzystania z nowoczesnych mediów decyduje jednak „możliwość zrozumienia, krytycznej oceny, tworzenia i przekazywania ich treści”¹⁹. Brak tych umiejętności powoduje, że korzystanie z Internetu przez najmłodszych użytkowników, którzy są szczególnie bezbronni w zetknięciu ze szkodliwymi treściami, stanowi poważne zagrożenie. Istnienie potencjalnych zagrożeń nie oznacza jednak, że należy unikać Internetu. Cechą charakterystyczną współczesnej gospodarki opartej na wiedzy jest szerokie wykorzystanie kapitału intelektualnego, wyników badań naukowych i nowoczesnych technologii w celu poprawy innowacyjności i konkurencyjności. Ignorowanie bodźców do zmiany charakteru rozwoju społeczno-gospodarczego, ograniczenie finansowania badań rozwojowych oraz zaniedbanie upowszechniania technologii informacyjnych wywoła zjawisko wykluczenia cyfrowego²⁰. Dlatego też rozwiązanie problemu zagrożeń w Internecie, a w szczególności niechcianej i szkodliwej zawartości globalnej sieci jest problemem nagłym oraz ważnym wyzwaniem polityki i działań Unii Europejskiej.

1.2. Przegląd wybranych inicjatyw podejmowanych na rzecz bezpiecznego środowiska internetowego dla małoletnich

Znaczący wpływ na działania Unii Europejskiej, podejmowane w kierunku zapewnienia bezpiecznego środowiska internetowego najmłodszym użytkownikom, wywierają zobowiązania międzynarodowe, wynikające między innymi z Konwencji o prawach dziecka Organizacji Narodów Zjednoczonych²¹, protokołów fakulta-

¹⁸ A. Przybylska, *Internet i komunikowanie we wspólnocie lokalnej*, Warszawa 2010, s. 85.

¹⁹ *Konkluzje Rady z dnia 27 listopada 2009 r. w sprawie umiejętności korzystania z mediów w środowisku cyfrowym*. Dz. U. C 301 z 11.12.2009, s. 12.

²⁰ Zjawisko to rozumiane jest jako zróżnicowanie w rozwoju społeczno-gospodarczym i jakości życia osób, regionów, a nawet krajów i wynika z ograniczonego dostępu do informacji, słabego wykorzystania technik komunikacji i Internetu. Por. M. Łuszczczyk, *Ausgewählte Fragen zur Entwicklung der nachhaltigen Ökonomie in Polen*, in: *Gemeinsame Wege? Transformation in Deutschland und Polen*, Hrg. E. Bojenko-Izdebska, K. Mazurek, W. Priesmeyer-Tkocz, OEZ Verlag, Berlin 2012, s. 162. Autor świadomie nie rozwija zagadnienia wykluczenia cyfrowego uznawanego za jedno z głównych zagrożeń współczesnego społeczeństwa, ponieważ problem ten z reguły nie dotyczy ludzi młodych i nie jest przedmiotem prowadzonej w niniejszym artykule analizy.

²¹ *Konwencja o prawach dziecka, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r.* (Dz. U. 91, nr 120, poz. 526).

tywnych²² oraz Milenijnych Celów Rozwoju²³. Wyznaczone w ten sposób standardy i zasady posiadają nadrzędne znaczenie przy kształtowaniu polityki i działań Unii Europejskiej. Z kolei na poziomie Unii Europejskiej omawianej ochrony dotyczy art. 24 Karty Praw Podstawowych, która z chwilą wejścia w życie Traktatu z Lizbony stała się prawnie wiążąca dla krajów członkowskich i art. 3 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej.

Wymienione dokumenty stanowiły w ostatnich latach podstawę do opracowania na szczeblu europejskim wielu projektów dotyczących bezpieczeństwa najmłodszych użytkowników Internetu. Jedną z ważniejszych inicjatyw jest Konwencja Rady Europy o cyberprzestępczości z 23 listopada 2001 roku²⁴. Niestety jej fakultatywny charakter powoduje, że nie wszystkie kraje, np. Grecja, Czechy, Monako, Polska, Turcja ratyfikowały przyjęte postanowienia, co w konsekwencji uniemożliwia jej wejście w życie²⁵. W 2012 roku Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy podjęło działania zmierzające do szerszego wdrożenia Konwencji oraz wezwało wstrzymujące się państwa do ratyfikacji dokumentu²⁶, a w Strategii Regulacyjnej Rady Europy zapowiedziano także rewizję Konwencji²⁷. Warto również zauważyć, że wśród stron Konwencji o cyberprzestępczości spoza Europy znajdują się tylko Stany Zjednoczone, Kanada, Republika Południowej Afryki i Japonia²⁸. Wobec globalnego charakteru zagrożeń, jakie niesie za sobą korzystanie z Internetu, tak skromny zakres terytorialny stosowania Konwencji, znacząco osłabia jej skuteczność.

Z kolei Decyzja Ramowa Rady Unii Europejskiej 2004/68/WSiSW dotycząca zwalczania seksualnego wykorzystywania dzieci i pornografii dziecięcej z dnia 22

²² Protokół o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, uzupełniający Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 15 listopada 2000 r. (Dz. U. 2005, poz. 18, poz. 160), Protokół Fakultatywny do Konwencji o prawach dziecka w sprawie handlu dziećmi, dziecięcej prostytucji i dziecięcej pornografii, przyjęty w Nowym Jorku dnia 25 maja 2000 r. (Dz. U. 2007, nr 76, poz. 494) i Protokół Fakultatywny do Konwencji o prawach dziecka w sprawie angażowania dzieci w konflikty zbrojne, przyjęty w Nowym Jorku dnia 25 maja 2000 r. (Dz. U. 2000, nr 91, poz. 608).

²³ Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych, *Deklaracja Milenijna Narodów Zjednoczonych*, 55. sesja, 18.09.2000.

²⁴ Council of Europe Convention on Cybercrime, Budapest 23.11.2001 – ETS 185.

²⁵ Treaty open for signature by the member States and the non-member States which have participated in its elaboration and for accession by other non-member States. Por.: <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=185&CL=ENG> [1 września 2013].

²⁶ The protection of freedom of expression and information on the Internet and online media, Resolution 1877 (2012) Final version. Por.: <http://assembly.coe.int/ASP/XRef/X2H-DW-XSL.asp?file-id=18323&lang=EN> [1 września 2013].

²⁷ Strategia Regulacyjna Rady Europy dotycząca Internetu na lata 2012 – 2015, CM(2011)175 final. Por.: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM%282011%29175&Language=lanEnglish&Ver=final&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDBo21&BackColorLogged=F5D383> [1 września 2013].

²⁸ Treaty open for..., op. cit.

grudnia 2003 roku²⁹ wprowadza katalog zachowań, które są uznawane jako wykroczenia związane z seksualnym wykorzystywaniem dzieci. Dokument zawiera ponadto zestawienie zachowań karalnych, które stanowią wykroczenia związane z pornografią dziecięcą. Na mocy Decyzji państwa członkowskie zobowiązane są do ścigania sprawców przestępstw, ochrony ofiar i prewencji. Karanie sprawców nadużyć seksualnych zostało ułatwione przez ustanowienie odpowiedzialności cywilnej i karnej osób prawnych. Poważną wadą decyzji jest brak konsekwencji dotyczącej wieku poszkodowanego w odniesieniu do pornografii dziecięcej. W art. 1 pkt a) decyzji „dziecko” zdefiniowano jako osobę, która nie ukończyła 18 lat, z kolei w art. 3 pkt 2 b) określono je jako osobę, która osiągnęła wiek wystarczający do wyrażenia zgody na udział w czynnościach o charakterze seksualnym³⁰. Decyzja 2004/68/WSiSW została zastąpiona dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/93/UE w sprawie zwalczania niegodziwego traktowania w celach seksualnych i wykorzystywania seksualnego dzieci oraz pornografii dziecięcej z dnia 13 grudnia 2011 roku³¹.

Z kolei Konwencja Rady Europy o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystywaniem i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych z dnia 12 lipca 2007 roku dotyczy ścigania aktów związanych z nielegalnymi treściami, dziecięcą pornografią, prostytucją, wykorzystywaniem seksualnym, turystyką seksualną i groomingiem.

Na poziomie europejskim podejmuje się również inne inicjatywy, których celem jest między innymi: kontrolowanie treści stron internetowych, zapewnienie urządzeń technicznych umożliwiających zwalczanie treści szkodliwych, blokowanie lub zamykanie systemu płatności za sprzedaż treści pornograficznych, zachęcanie podmiotów gospodarczych do zwalczania treści nielegalnych i propagowanie dobrych praktyk we współpracy z dostawcami Internetu. Wśród takich inicjatyw znajduje się:

- Rekomendacja Komitetu Ministrów Rady Europy z dnia 31 października 2001 r.³²;
- Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 grudnia 2006 r.³³,
- Zalecenie Parlamentu Europejskiego dla Rady z dnia 3 lutego 2009 r.³⁴
- Zalecenie Rady Europy z dnia 8 lipca 2009 r.³⁵

Polityka ochrony małoletnich użytkowników Internetu w Unii Europejskiej realizowana jest równolegle przez wdrożenie programów pomocowych, takich jak:

²⁹ Dz. U. L 13 z 20.1.2004.

³⁰ B. Kunicka-Michalska, *Pornografia i wykorzystywanie nieletnich w Internecie. Regulacje polskiego kodeksu karnego*, „Studia Prawnicze” 2006, z. 4 (166) 2005, s. 84.

³¹ Dz. U. L 18 z 21.1.2012.

³² *Recommendation Rec (2001) 8 on self-regulation concerning cyber content (self-regulation and user protection against illegal or harmful content on new communications and information services)*. Por.: http://www.obs.coe.int/oea_publ/iris/CM_texts_table.html [01 września 2013].

³³ Dz. Urz. L 378 z 27.12.2006.

³⁴ Dz. Urz. L. 12 z 03.02.2009.

³⁵ *Recommendation CM/Rec(2009)5 on measures to protect children against harmful content and behaviour and to promote their active participation in the new information and communications environment*. Por.: http://www.obs.coe.int/oea_publ/iris/CM_texts_table.html [01.09.2013].

EU Kids Online i Safer Internet. Program Safer Internet Action Plan ustanowiony został na lata 1999- 2004, Decyzją Parlamentu Europejskiego i Rady nr 276/1999/WE z dnia 25 stycznia 1999 roku³⁶. W programie ujęto w szczególności działania związane z:

- podwyższaniem świadomości dotyczącej bezpiecznego korzystania z Internetu,
- tworzeniem sieci punktów dla raportowania szkodliwej i nielegalnej treści,
- rozwojem systemów filtrujących oraz oceniających zawartość stron internetowych,
- wspieraniem samoregulacji podmiotów gospodarczych sektora ICT³⁷.

Kolejna edycja programu Safer Internet Plus na lata 2005–2008 ustanowiona została Decyzją Parlamentu Europejskiego i Rady nr 854/2005/EC³⁸. Głównym założeniem programu było:

- zwalczanie nielegalnej i sprzecznej z prawem treści w Internecie,
- blokowanie niechcianej i szkodliwej treści,
- promocja bezpieczniejszego otoczenia,
- zwiększenie świadomości bezpiecznego użytkowania Internetu³⁹.

Z kolei Program Safer Internet na lata 2009–2013 kontynuowano na mocy Decyzji Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1351/2008/EC z dnia 24 grudnia 2008 roku⁴⁰. W ramach programu wprowadzono przepisy prawne regulujące karanie zjawiska uwodzenia dzieci w Internecie. Istotnym sukcesem związanym z realizacją programu było ogłoszenie przez Komisję Europejską Zalecenia w sprawie umiejętności korzystania z mediów w środowisku cyfrowym⁴¹ oraz powołanie Europejskiej Koalicji Finansowej zwalczającej produkcję, dystrybucję i sprzedaż pornografii dziecięcej w Internecie. W ramach realizacji programu, wiodące firmy internetowe podpisały również porozumienie dotyczące bezpieczeństwa w Internecie⁴².

W ostatnim czasie podjęto starania dotyczące opracowania spójnych ram w zakresie bezpieczeństwa w sieci. Zapewnienie jednolitej ochrony i bezpieczeństwa w środowisku cyfrowym stało się jednym z celów Agendy UE na rzecz praw dziecka⁴³. Za priorytetowe zadania uznano zapewnienie prawa dostępu do Internetu przy jednoczesnym zagwarantowaniu wysokiego poziomu ochrony najmłodszym

³⁶ Dz. Urz. L 33 z 06.02.1999.

³⁷ E. Murawska-Najmiec, *Information on the Activities of the International Community for Protecting the Internet with the Legal System and Keeping Freedom of Speech and Information*, KRRiT Publishing Company, Warszawa 2005, s. 45.

³⁸ Dz. Urz. L 149 z 11.05.2005.

³⁹ E. Murawska-Najmiec, *Information ... op. cit.*, s. 24–25.

⁴⁰ Dz. Urz. L 348 z 24.12.2008.

⁴¹ Dz. Urz. L 227 z 29.8.2009.

⁴² Wśród sygnatariuszy porozumienia znajdują się między innymi: Arto, Bebo, Dailymotion, Face-book, Giovani.it, Google/YouTube, Hyves, Microsoft Europe, Myspace, Nasza-klasa.pl, Netlog, One.lt, Skyrock, StudiVZ, Sulake/Habbo Hotel, Yahoo!Europe oraz Zap.lu.

⁴³ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, Agenda UE na rzecz praw dziecka, COM (2011) 60.

użytkownikom. Cele te mają zostać zrealizowane poprzez zaangażowanie różnych podmiotów z sektora nowoczesnych technologii w inicjatywy o charakterze samoregulacyjnym. Mają one wzmocnić bezpieczeństwo najmłodszych użytkowników telefonów komórkowych, portali społecznościowych, konsoli gier i przenośnych urządzeń multimedialnych.

Pozytywny wpływ na wytwarzanie bezpiecznej technologii przeznaczonej dla najmłodszych ma stanowić przyjęcie Europejskiej strategii na rzecz lepszego Internetu dla dzieci⁴⁴. Strategia zawiera zestawienie działań, które powinny zostać podjęte w szczególności przez Komisję, państwa członkowskie i podmioty branżowe. Wśród nich do najważniejszych należą: tworzenie wysokiej jakości treści internetowych, edukacja w zakresie bezpieczeństwa w Internecie, przygotowanie i wdrożenie narzędzi służących zgłaszaniu szkodliwych treści i zachowań, zwalczanie niegodziwego traktowania dzieci w celach seksualnych i wykorzystywania seksualnego dzieci.

Jedną z najważniejszych inicjatyw, jest strategia pt. „Otwarta, bezpieczna i chroniona cyberprzestrzeń” zaprezentowana 7 lutego 2013 roku wspólnie przez Komisję Europejską i Wysokiego Przedstawiciela do Spraw Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa⁴⁵. Inicjatywa ta została poprzedzona ustanowieniem Europejskiego Centrum ds. Walki z Cyberprzestępczością (EC3) oraz utworzeniem światowego sojuszu przeciwko niegodziwemu traktowaniu dzieci w internecie w celach seksualnych. Integralną częścią strategii jest propozycja przyjęcia dyrektywy w sprawie bezpieczeństwa sieci i informacji. Dokument ten odnosi się do obowiązku zapewnienia przez państwa członkowskie i podmioty prywatne, bezpiecznego i wiarygodnego środowiska cyfrowego na jednakowym poziomie w całej Unii Europejskiej.

Zakończenie

Dokonany w artykule przegląd podejmowanych w Unii Europejskiej inicjatyw wskazuje, że w państwach członkowskich realizowane są różne strategie polityczne, zmierzające do stworzenia bezpiecznego środowiska internetowego dla najmłodszych użytkowników. Jednak największe wątpliwości wywołuje niejednolite wdrażanie przepisów „prawa miękkiego”. Ponadto na poziomie europejskim nie jest stosowana zbieżna ochrona dzieci. Podejmowane samodzielnie przez niektóre kraje członkowskie próby eliminacji zagrożeń w świecie cyfrowym doprowadziły do opracowania odrębnych kodeksów postępowania, certyfikowanych progra-

⁴⁴ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, Europejska strategia na rzecz lepszego Internetu dla dzieci, COM(2012) 196 final.

⁴⁵ Joint Communication to the European Parliament of the Regions. Cybersecurity Strategy of the European Union: An Open, Safe and Secure Cyberspace JOIN(2013) 1 final.

mów umożliwiających kontrolę rodzicielską lub filtrujących treści zawartych w Internecie. Podejmowane w skali krajowej działania pozytywnie oddziałują na wąską grupę użytkowników i rynek, lecz równocześnie zwiększają bariery i różnicowanie w stosunku do tych państw, które nie dysponują dostatecznymi zasobami umożliwiającymi zapewnienie bezpieczeństwa w sieci. Niestety krajowy zakres terytorialny ochrony, w obliczu zagrożeń, nie mających ograniczeń przestrzennych, znacząco osłabia skuteczność wszelkich działań. W konsekwencji nie wszyscy młodzi użytkownicy Internetu w Unii Europejskiej mają zapewniony w środowisku cyfrowym ten sam poziom ochrony, a podejmowane przez niektóre kraje działania nie przynoszą spodziewanych rezultatów.

Wdrożenie spójnych i zharmonizowanych standardów prawnych wydaje się konieczne. Za takim podejściem przemawia transgraniczna natura zagrożeń jakie niesie korzystanie z Internetu. Uregulowanie kwestii bezpieczeństwa w Internecie w optymalnym ujęciu powinno zatem prowadzić do realizowania przez państwa wspólnych priorytetów zawartych w jednej strategii. Takie nadzieje daje zaproponowana dyrektywa w sprawie bezpieczeństwa sieci i informacji, która jest elementem strategii bezpieczeństwa cybernetycznego pt. *Otwarta, bezpieczna i chroniona cyberprzestrzeń*.

Streszczenie

Świat wirtualny stworzony na bazie techniki, następnie mediów oraz technologii informacyjno-komunikacyjnych jest źródłem nowych możliwości i wyzwań. Internet wkroczył do życia publicznego szybciej, niż każdy z poprzednich wynalazków – co dowodzi skali fenomenu jakim jest sieć.

W przedstawionych uwarunkowaniach coraz większego znaczenia nabierają procesy natury politycznej, prawnej, gospodarczej i społecznej. Europejska strategia w zakresie ochrony małoletnich w Internecie objęła swym zakresem szereg istotnych działań. Warto jednak zauważyć brak spójności w podejmowanych przez państwa członkowskie działaniach. Zdaniem autora jedynie wyznaczenie wspólnych priorytetów dla krajów członkowskich oraz konsekwentne i systematyczne dążenie do ich osiągnięcia, mogą przyczynić się do osiągnięcia zamierzonych celów, w tym zapewnienia bezpieczeństwa użytkownikom Internetu.

Abstract

THE EUROPEAN AREA OF ELECTRONIC COMMUNICATION YOUNG USERS

The virtual world created on the basis of technology, then the media and information and communication technologies bring new opportunities and challenges. Internet entered public life faster than any of the previous inventions – which shows the scale of the phenomenon that is the network.

In the presented conditions are becoming increasingly important process of political, legal, economic and social. A European strategy for the protection of minors on the Internet into its scope, a number of important measures. Enjoy a variety, however, a lack of consistency in the implementation by Member States activities. According to the author only determine common priorities for Member States and the consistent and systematic attempt to achieve them, can help to achieve these objectives, including the provision of security to Internet users.